

Instytut Pamięci Narodowej - Gdańsk

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/aktualnosci/198388,Zlozenie-kwiatow-na-grobach-Zolnierzy-Wykletych-Gdansk-Lipiusz-1-marca-2024.html>
06.05.2024, 20:31

Złożenie kwiatów na grobach Żołnierzy Wyklętych - Gdańsk, Lipiusz, 1 marca 2024

1 marca 2024 roku z okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych pracownicy Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Gdańsku oddali hołd żołnierzom podziemia antykomunistycznego pochowanym na Cmentarzu Centralnym „Srebrzysko” w Gdańsku oraz na cmentarzu w Lipuszu.

Złożono kwiaty na grobach Żołnierzy Wyklętych wpisanych do ewidencji grobów weteranów walk o wolność i niepodległość Polski. Były to mogiły: Mieczysława Liwo, Anieli Doroszuk, Pawła Janocińskiego, Jerzego Lejkowskiego, Roberta Nakwas- Pugaczewskiego, Stefana Pabisia, Zdzisława Zielenia, Henryka Skrobuń, Rajmunda Drozda, Leona Wajchta, Władysława Czermińskiego, Ryszarda Puzio oraz Rajmunda Lemke.

Pracownicy OBUWiM złożyli również kwiaty w Sopocie pod tablicą upamiętniającą ostatniego żołnierza podziemia niepodległościowego w powojennej Polsce, sierż. Józefa Franczaka ps. „Lalek”, która została zrealizowana w 2023 r. przez Oddział IPN w Gdańsku.

Mieczysław Liwo ps. „Milik”, „Jeziński” (18.08.1914 - 27.05.1978). Oficer rezerwy Wojska Polskiego, żołnierz kampanii polskiej 1939 r., oficer ZWZ-AK, w czasie powstania warszawskiego dowódca baterii 1 Dywizjonu Artylerii Konnej AK im. generała Józefa Bema. Po wojnie był szefem wywiadu i kierownikiem rejonu rzeszowskiego Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość. 12 lipca 1947 r. został aresztowany przez UB. Przeszedł brutalne śledztwo w areszcie WUBP w Rzeszowie. 26 kwietnia 1948 r. Wojskowy Sąd Rejonowy w Rzeszowie skazał Mieczysława Liwo na karę śmierci, utratę praw publicznych i obywatelskich, praw honorowych oraz przepadek mienia, Najwyższy Sąd Wojskowy w Warszawie zmienił wyrok na karę dożywotniego więzienia. Wyrok odbywał w więzieniu w Rzeszowie, we Wronkach i Strzelcach Opolskich. Więzienie opuścił na mocy amnestii 21 stycznia 1957 r.

Miejsce pochówku na Cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku - rejon IV, kwatera KW IV, rząd Tar. I.

Aniela Doroszuk ps. „Wrzos”, „Ada” (23.02.1911 - 28.09.1989). W czasie okupacji należała do ZWZ-AK w Podokręgu Rzeszów, w placówce Pobitno. Prowadziła działalność wywiadowczą w koszarach niemieckich w Rzeszowie, zbierała także informacje o osobach współpracujących z okupantem. Po wojnie należała do Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość. Z polecenia dowództwa Rejonu Centralnego WiN utworzyła siatkę wywiadowczą i posiadała „wtyki” w WUBP. Dostarczała informacji o planowanych akcjach przeciwko podziemiu, o

osobach aresztowanych i przebiegu śledztw oraz o planowanych aresztowaniach i agentach UB. Dzięki uzyskiwanym przez „Adę” informacjom zapobieżono wielu aresztowaniom. 14.10.1951 r. została aresztowana i 11.02.1952 r. skazana przez WSR w Rzeszowie na 4 lata pozbawienia wolności. W wyniku rewizji wyroku, wniesionej przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego, 26.08.1952 wymierzoną karę sąd podniósł do 9 lat więzienia i przepadek mienia. Więzienie opuściła na mocy amnestii 7.05.1956 r.

Miejsce pochówku na Cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku: rejon I, kwatera Groby rodzinne B, rząd brak danych, nr grobu 85

Paweł Janociński ps. „Perkun” (28.06.1911 -9.02.2001). Podoficer zawodowy Wojska Polskiego, żołnierz kampanii polskiej 1939 r. w szeregach 92 Samodzielnej Kompanii Czołgów, w czasie okupacji komendant placówki ZWZ AK/WiN w Zezulinie oraz zastępca dowódcy III plutonu Dywersji Bojowej Obwodu Lubartów, sierż. Zdzisława Brońskiego „Uskoka”. Po wojnie należał do Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość. Po próbie aresztowania przez UB, w trakcie której zostało zabitych dwóch funkcjonariuszy przeszedł do oddziału partyzanckiego „Uskoka”. W marcu 1945 r. wyjechał wraz z rodziną na Ziemię Odzyskane. Ujawnił się 12.04.1947 r. w Gdyni.

Miejsce pochówku na Cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku: rejon V, kwatera TAR III, rząd brak danych, nr grobu 8.

Jerzy Lejkowski, ps. „Szpagat” (15.10.1923 - 6.07.1991). Był jednym z pierwszych partyzantów na Wileńszczyźnie - w sierpniu 1943 r. wszedł do oddziału Antoniego Burzyńskiego „Kmicica”, który był zaczątkiem 5 Wileńskiej Brygady AK. Po operacji Ostra Brama, w lipcu 1944 r. został schwytany przez NKWD i wcielony do Armii Berlinga, ale uciekł i dołączył do mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”, który przeszedł na Białostoczczyznę i tam kontynuował walkę. Po przejściu 5 Brygady na Pomorze, od stycznia do kwietnia 1946 r. był członkiem patrolu dywersyjnego pod dowództwem Henryka Wieliczki „Lufy” oraz Zdzisława Badochy „Żelaznego”, a w czasie walk Brygady w Borach Tucholskich należał do szwadronu ochrony mjr „Łupaszki”. Jako jeden z trzech żołnierzy otrzymał od „Łupaszki” złoty sygnet z orłem i napisem „Przyjacielowi- Żołnierzowi- Łupaszko.” Aresztowany 6 lipca 1946 r. w Olsztynie, przeszedł bestialskie śledztwo. WSR w Olsztynie skazał go na karę śmierci, złagodzoną na podst. amnestii na 15 lat więzienia. Więzienie opuścił 29.11.1956 r.

Miejsce pochówku na Cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku - rejon X, kwatera KW IV, rząd 5, nr grobów 20.

Robert Nakwas- Pugaczewski ps. „Okoń” (20.07.1920- 21.06.1973) był jednym z pierwszych partyzantów 3 Wileńskiej Brygady AK pod dow. Gracjana Fróga „Szczerbca”,

w której dowodził 1 plutonem 3 kompanii. Po zakończeniu walk o Wilno uniknął aresztowania i zaciągnął się do wojska. Został skierowany do szkoły lotnictwa wojskowego w Zamościu, gdzie przyłączył się do grupy konspiracyjnej, mającej zamiar zdezerterować i pójść do odtworzonej przez mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszkę” partyzantki wileńskiej. Dzień przed planowaną ucieczką wszyscy zostali aresztowani przez Informację Wojskową. W lutym 1945 r. po brutalnym śledztwie Robert Nakwas-Pugaczewski został skazany na sześć lat pozbawiania wolności. Więzienie opuścił na mocy amnestii w 1946 r. Udał się do Gdańska i tam, pomimo wcześniejszych ciężkich, więziennych doświadczeń, nawiązał kontakt z mjr. „Łupaszka”. W lipcu 1946 r. wszedł w skład jednego ze szwadronów 5 Wileńskiej Brygady AK walczących w Borach Tucholskich. Po demobilizacji oddziału, na polecenie ppłk. Antoniego Olechnowicza kom. Eksterytorialnego Okręgu Wileńskiego AK, przygotowywał przerzut zagrożonych aresztowaniem członków konspiracji do Szwecji i pozyskiwał środki finansowe na zakup kutra. Przygotowania te zostały przerwane aresztowaniem. „Okoń” został zatrzymany 3 lipca 1948 r. w Warszawie. 6.09.1949 r. WSR w Gdańsku skazał go na dożywotnie więzienie. Na mocy amnestii w 1956 r. wyrok został złagodzony i zamieniony na 12 lat pozbawienia wolności. Więzienie opuścił w kwietniu 1958 r.

Miejsce pochówku na Cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku, Rejon VIII, kwatera KW Ia, rząd 1, nr grobu 59/60.

Stefan Pabiś (03.08.1910-12.08.2003). Żołnierz kampanii polskiej 1939 r., ZWZ-AK, AKO i WiN. W czasie okupacji był dowódcą 3 plutonu 2 kompanii terenowej Obwodu AK Wołkowysk. W akcji Burza dowodził sześćdziesięciosobowym oddziałem partyzanckim. Kilka dni po wkroczeniu Sowietów, w lipcu 1944 r. został aresztowany przez NKWD i osadzony w obozie filtracyjnym w Dojlidach, a następnie wcielony do LWP. Zorganizował zbiorową dezercję z 6. Bat. Zap. II Armii i powrócił do Wołkowyska, gdzie kontynuował walkę konspiracyjną. Na przełomie lutego i marca 1945 r. objął stanowisko dowódcy oddziału partyzanckiego, który nosił nazwę BOA – „Bojowy Oddział Armii”. Był to jeden z czterech oddziałów bojowych wołkowyskiego AK, a następnie AKO. Trzykrotnie - od września 1945 r. do stycznia 1946 r. na rozkaz dowództwa Okręgu Białystok AKO przeprowadzał przez granicę polsko-sowiecką członków konspiracji wołkowyskiej. Włączył się także w struktury białostockiego WiN. W 1946 r. nawiązał kontakt z mjr. Zygmuntem Szendzielarzem „Łupaszka”. Podkomendni Pabisia podejmowali wspólne działania ze szwadronem „Żelaznego”. Razem ze swoimi podkomendnymi zamieszkał w Szczytnie, gdzie przejął w zarząd młyn. Cała grupa w ten sposób rozpoczęła życie na tzw. „legalnej stopie”. Nie zaprzestali jednak działalności konspiracyjnej - wykonywali wyroki śmierci na konfidentach UB oraz akcje ekspropriacyjne na potrzeby podziemia. Ujawnił się w czasie amnestii w kwietniu 1947 r. W 1948 r. został aresztowany przez UB i po rocznym, brutalnym śledztwie skazany na 10 lat pozbawienia wolności. W czerwcu 1950 r. odbył się proces rewizyjny w wyniku którego sąd skazał Pabisia na karę śmierci; karę tę jednak zamieniono na dożywocie. Więzienie opuścił na mocy amnestii w 1955 r.

Miejsce pochówku na Cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku, Rejon VIII, kwatera KW VII,

Zdzisław Zieleń ps. „Orlik” (12.06.1926 -27.03.1987). Harcerz Szarych Szeregów i żołnierz ZWZ- AK w Wilnie oraz 3 Wileńskiej Brygady AK dowodzonej przez por. Gracjana Fróga „Szczerbca”. Za udział w operacji Ostra Brama został odznaczony Krzyżem Walecznych. Po rozbrojeniu oddziałów wileńskiej partyzantki przez Sowieców uciekł z kolumny konwojowanej do obozu w Miednikach. W styczniu 1945 r. przyłączył się do oddziału samoobrony AK kpt. Jerzego Bronikowskiego ps. „Czarny Jan”, „Dzik”, który walczył z Sowiecami w rejonie wileńsko-trockim. Po demobilizacji oddziału w maju 1945 r. wyjechał do Gdańska. W marcu 1946 r. wszedł w skład patrolu dywersyjnego 5 Wileńskiej Brygady AK, a w lipcu dołączył do szwadronów 5 Brygady w Borach Tucholskich. Po odejściu z oddziału pod koniec lata 1946 r. (ze względu na chęć podjęcia nauki) nadal utrzymywał kontakt z podziemiem niepodległościowym i wspierał je. Zaangażował się też w działalność w ramach tzw. grupy młodzieżowej Okręgu Wileńskiego Armii Krajowej, której członkowie podjęli próbę utworzenia niezależnego harcerstwa. Ujawnił się w kwietniu 1947 r. 8 lipca 1948 r. został aresztowany przez UB i po ciężkim śledztwie skazany na karę dwunastu lat pozbawienia wolności. Więzienie opuścił 2 czerwca 1955 r.

Miejsce pochówku na Cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku- rejon I, kwatera I, rząd 4, nr grobu 10).

Henryk Skrobuń ps. „Leszko-Orzeł” (10.08.1924 -19.09.1971) był dowódcą grupy wywiadowczej, działającej w strukturach 6 Wileńskiej Brygady AK dowodzonej przez kpt. Władysława Łukasika „Młota”. Na rozkaz „Młota” wyruszył w Bory Tucholskie, aby nawiązać kontakt z ppor. Zdzisławem Badochą „Żelaznym”, dowódcą jednego ze szwadronów 5 Wileńskiej Brygady AK. Ponieważ nie udało się nawiązać łączności z „Żelaznym”, ze względu na to, że Badocha w tym czasie przeszedł na Powiśle, grupa Henryka Skrobunia udała się na tereny powiatu gorzowskiego, aby utworzyć tam placówki struktur konspiracyjnych oddziału „Młota”. Niestety po przybyciu do zaprzyjaźnionych gospodarzy w miejscowości Tarnów gm. Lubiszyn, zostali aresztowani przez UB. 13 czerwca 1947 r. Henryk Skrobuń wyrokiem WSR w Poznaniu został skazany na 10 lat więzienia. Na mocy amnestii wyrok obniżono do 5 lat.

Rajmund Drozd ps. „Mikrus” (29.06.1930-20.02.1999) był jednym z najmłodszych partyzantów Wileńszczyzny. W 1943 r. rozpoczął działalność w strukturach konspiracyjnych ZWZ-AK w Wilnie. W lutym 1944 r., mając 13 lat zgłosił się w miejscowości Sużany do dowódcy 5. Wileńskiej Brygady AK mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki” i poprosił o przyjęcie do oddziału. Ze względu na brak możliwości odesłania go do Wilna, został gońcem dowódcy 3 szwadronu 5. Brygady, Antoniego Rymszy „Maksa”. Po wkroczeniu Sowieców na Wileńszczyznę pozostał w szeregach 5 Brygady, walcząc na terenie Puszczy Świsłockiej, a następnie na Białostocczyźnie w szwadronie Zygmunt Błażejowicza ps. „Zygmunt”. Brał udział we wszystkich akcjach zbrojnych oddziału „Zygmunta”.

Uczestniczył m.in w bitwie z grupą operacyjną NKWD pod Miodusami Pokrzywnymi. Po akcji rozbicia sowieckiej kolumny samochodowej pod wsią Brzeziny 7 lipca 1945 r., został awansowany do stopnia kaprała, a we wrześniu odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi z Mieczami. Po demobilizacji 5 Brygady we wrześniu 1945 r. razem z kilkoma partyzantami podjął udaną próbę przedostania się przez Czechosłowację na Zachód do amerykańskiej strefy okupacyjnej. Tam został przydzielony do Polskiej Kompanii Wartowniczej w Obozie Polskich Oficerów w Murnau. W sierpniu 1946 r. powrócił do Polski udając repatrianta. Przez kilka miesięcy ukrywał się, a w listopadzie nawiązał kontakt z dowódcą 6 Wileńskiej Brygady AK, kpt. Władysławem Łukasiukiem „Młotem”. Otrzymał przydział do 3 szwadronu dowodzonego przez Józefa Babicza „Żwirkę”, a następnie po śmierci „Żwirki” Antoniego Borowika „Lecha”. W oddziale ukończył trzymiesięczny kurs dla młodszych dowódców. Uczestniczył w wielu akcjach zbrojnych, dokonywanych na terenie woj. białostockiego, warszawskiego i lubelskiego. W maju 1948 r. szwadron „Lecha” został rozbity. 8 sierpnia 1948 r. „Mikrus” został aresztowany na kolonii wsi Burchaty w pow. siemiatyckim, podczas obławy grupy operacyjnej KBW. 15.12.1948 r. WSR w Białymstoku skazał Rajmunda Drozda na szesnastokrotną karę dożywotniego więzienia. Więzienie opuścił na mocy amnestii w 1957 r.

Miejsce pochówku na Cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku: Rejon XII, kwatera TAR VI, rząd SKARPA, nr grobu 16.

Leon Wajcht ps. „Bicz” (7.09.1915 - 21.01.1997). W czasie okupacji był żołnierzem Okręgu Wileńskiego ZWZ-AK w oddziale łączności Garnizonu Konspiracyjnego Miasta Wilna, a następnie w oddziale Kedywu. 11.11.1941 r. został awansowany do stopnia podporucznika. Brał udział w operacji „Ostra Brama”. Po zakończeniu walk o Wilno nie trafił do sowieckiej niewoli, ale pozostał w konspiracji. Wszedł do dowodzonego przez Zygmunta Augustowskiego ps. „Hubert” Oddziału Specjalnego Okręgu Wileńskiego AK, do którego zadań należało m.in. wykonywanie wyroków. Oddział pełnił też funkcje ochronne na rzecz innych komórek Komendy Okręgu, zajmując się na przykład ubezpieczaniem przetrzutu materiałów i broni na zlecenie komórki kwatermistrzowskiej. W 1945 r. Leon Wajcht wyjechał do Gdańska, ale nadal utrzymywał kontakt z konspiracją wileńską, a w szczególności z przybyłym tu także kpt. Augustowskim, który na Wybrzeżu zorganizował siatkę wywiadowczą, pozyskując informację na potrzeby odtwarzanego w Gdańsku Okręgu Wileńskiego. Do tej działalności włączył się także Leon Wajcht. 5 października 1950 r. został aresztowany. Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku skazał go na 5 lat więzienia. Więzienie opuścił w 1956 r.

Miejsce pochówku na Cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku - rejon VI, kw. TAR I, rząd 2, nr gr. 1.

Władysław Czermiński ps. „Jastrząb” (15.08.1910 -29.07.1995). Oficer rezerwy Wojska Polskiego oraz ZWZ -AK, dowódca oddziału samoobrony w Zasmykach na Wołyniu,

walczącego z sotniami OUN-UPA. Po uruchomieniu akcji „Burza” objął dowództwo II Batalionu 27 Wołyńskiej Dywizji AK. Wiosną 1945 r. utworzył oddział partyzancki Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość. Do oddziału przybywali jego dawni podkomendni z II Batalionu. Wkrótce objął stanowisko Komendanta Obwodu Łuków WiN. 4 sierpnia 1945 r. we wsi Orle Gniazdo został aresztowany przez NKWD wraz z czterema podkomendnymi. Następnego dnia, podczas ucieczki z aresztu otrzymał ciężki postrzał w brzuch, ale udało mu się zbiec. Kpt. Czermiński kanałami konspiracyjnymi w ciężkim stanie został przewieziony do Warszawy, gdzie przeszedł operację. Podczas rekonwalescencji w Cieplicach Zdroju, dzięki Czechom z którymi współpracował podczas wojny na Wołyniu, przedostał się przez „zieloną granicę” do amerykańskiej strefy okupacyjnej i po czteroletnim pobycie w Niemczech udał się na emigrację do Stanów Zjednoczonych. Do Polski wrócił w 1993 r. Zamieszkał w domu opieki społecznej w Gdyni. W 1946 r. został awansowany do stopnia majora, a w latach osiemdziesiątych podpułkownika. Był odznaczony Krzyżem Walecznych i Orderem Virtuti Militari V Klasy.

Miejsce pochówku na Cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku- Rejon VIII, kwatera KW VII Skarpa, rząd 1, nr grobu 5.

Ryszard Puzio (10.07.1927 -11.07.1969). Od stycznia 1944 r. walczył w 27 Wołyńskiej Dywizji Wołyńskiej AK, w zgrupowaniu „Osnowa”. Po wojnie zamieszkał w Gdańsku. Od czerwca do sierpnia 1949 r. należał do nielegalnej organizacji młodzieżowej Armia Krajowa - „Syrena”. Była to sabotażowa, harcerska organizacja, licząca 40 członków. Latem 1949 r. AK - „Syrena” została rozbita przez aresztowanie większości jej członków. 24 sierpnia 1949 r. do więzienia trafił także Ryszard Puzio i po trwającym blisko rok śledztwie, 26.07.1950 r. Sąd Marynarki Wojennej w Gdyni skazał go na 8 lat więzienia. W 1953 r. na podstawie amnestii kara została złagodzona do 5 lat i 4 miesięcy. Więzienie opuścił 7.04.1954 r.

Miejsce pochówku na Cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku- rejon V, kwatera TAR II A, rząd 1, nr grobu 15/14

Rajmund Lemke (Lemka) ps. „Pączek” (24.08.1917 -28.10.1948). Żołnierz Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski” - dowodził jedną z grup partyzanckich w oddziale Leona Kulasa „Zawiszy”, który działał w okolicy Lipusza. Po wojnie Rajmund Lemka współpracował z Zrzeszeniem Wolność i Niezawisłość. W dzierżawionym przez niego młynie w Papierni k. Lipusza częstym gościem był Alfons Jarocki vel Jan Gołyński, przedwojenny oficer rezerwy Wojska Polskiego, w czasie wojny m.in. inspektor inspektoratu tczewskiego, a następnie brodnickiego i chojnickiego ZWZ -AK. Po wojnie por. Jarocki tworzył na Pomorzu struktury terenowe Delegatury Sił Zbrojnych oraz Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość. W domu Rajmunda Lemki mieścił się punkt kontaktowy WiN, gdzie wielokrotnie przyjeżdżał Alfons Jarocki - w tym czasie używający ps. „Bernard”. 29 sierpnia 1945 r. Rajmund Lemke został w swoim domu aresztowany przez UB. 27 maja Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku skazał go na 5 lat pozbawienia wolności. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Lipuszu.

Złożenie kwiatów na grobach Żołnierzy Wyklętych - Gdańsk, Lipiusz, 1 marca 2024

Złożenie kwiatów na grobach Żołnierzy Wyklętych - Gdańsk, Lipiusz, 1 marca 2024

Złożenie kwiatów na grobach Żołnierzy Wyklętych - Gdańsk, Lipiusz, 1 marca 2024

Złożenie kwiatów na grobach Żołnierzy Wyklętych - Gdańsk, Lipiusz, 1 marca 2024

Złożenie kwiatów na grobach Żołnierzy Wyklętych - Gdańsk, Lipiusz, 1 marca 2024

Złożenie kwiatów na grobach Żołnierzy Wyklętych - Gdańsk, Lipiusz, 1 marca 2024

Złożenie kwiatów na grobach Żołnierzy Wyklętych - Gdańsk, Lipiusz, 1 marca 2024

Złożenie kwiatów na grobach Żołnierzy Wyklętych - Gdańsk, Lipiusz, 1 marca 2024